

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΥΤΑΝΗ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΑΝ. ΜΑΝΘΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο έχει σήμερα την εξαιρετική χαρά να τιμά ένα εξέχον μέλος της Κυπριακής Εκκλησίας, τον Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρο. Το Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας στην εικοσιπεντάχρονη πορεία του τίμησε άλλους πέντε διακεκριμένους Ιεράρχες για τη συμβολή τους στα θεολογικά γράμματα, για την προώθηση της ενότητας των Εκκλησιών, για την προσέγγιση των θρησκειών και για την ακτινοβολία της Ορθοδοξίας.

Η Ορθοδοξία είναι φορέας ενός πολιτισμού, ο οποίος έχει τα χαρακτηριστικά της ελευθερίας, της προόδου, της προώθησης της ειρήνης και αλληλεγγύης των λαών, και της καλλιέργειας των γραμμάτων και των τεχνών. Η Ορθόδοξη Εκκλησία πολλές φορές έχει συμβάλει υποδειγματικά με πρωτοβουλίες κληρικών της σε έργα φιλανθρωπίας και στην εκπαιδευτική στήριξη του Γένους. Ο ακαδημαϊκός κόσμος αναγνωρίζει και χαιρετίζει αυτή τη συμβολή της Εκκλησίας.

Σήμερα το Πανεπιστήμιό μας αισθάνεται ιδιαίτερη χαρά, διότι έχει την ευκαιρία να τιμήσει έναν επιφανή λόγιο Ιεράρχη, ο οποίος συνέλαβε τις απαιτήσεις των καιρών και με όραμα οργάνωσε φιλανθρωπικά και πνευματικά ιδρύματα, βιβλιοθήκες και άλλα πολιτιστικά και ερευνητικά κέντρα, γύρω από τα οποία δημιουργείται έντονη πνευματική κίνηση. Ο Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρος κατά το διάστημα της ηγουμενίας του διέπρεψε σε πολλούς τομείς. Θα αναφερθώ μόνο σε δύο πρωτοβουλίες του, καθόσον τα περισσότερα πιστεύω ότι θα παρουσιασθούν από τον Πρόεδρο του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, Καθηγητή κ. Χρήστο Οικονόμου.

1. Ο πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου το 1986 ίδρυσε το Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου με σκοπό τη μελέτη των θεολογικών και ελληνικών γραμμάτων στην Κύπρο και την προβολή της ιστορίας της Μονής και γενικότερα της Εκκλησίας της Κύπρου. Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί περισσότερες από 150 επιστημονικές εργασίες θεολογικού και ιστορικού κυρίως περιεχομένου. Πολλές από αυτές έχουν προαγάγει την έρευνα σε διεθνές επίπεδο.

2. Ίδρυσε το Κέντρο Θησαυρού της Κυπριακής Ελληνικής γλώσσας που έχει ως κύριο στόχο τη συλλογή, συντήρηση και διαφύλαξη των γραπτών μνημείων της ελληνικής γλώσσας στην Κύπρο, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, και τη δημιουργία του «Θησαυρού της γλώσσας» αυτού του ακριτικού ελληνικού τύπου.

Η Κύπρος ευρίσκεται σήμερα σε ένα σταυροδρόμι της ιστορίας της. Για την επιβίωση του Κυπριακού ελληνισμού, ενόψει της λύσεως του εθνικού προβλήματος, προϋποτίθεται η ύπαρξη ενός ισχυρού πνευματικού κόσμου, ο οποίος θα μπορέσει να διαφυλάξει την ιδιοπροσωπία των Ελλήνων Κυπρίων. Ασφαλώς η Εκκλησία, με τη μακρόχρονη εμπειρία της εθναρχικής της ιδιότητας, θα μπορέσει, αν κινηθεί σωστά, να προσφέρει στην Κύπρο πολλά. Ο τιμώμενος, πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας με την ακαταπόνητη δράση του είναι ένα πρότυπο, όπως και οι παλαιότεροι μεγάλοι ευεργέτες του Ελληνισμού, οι οποίοι άφησαν ανεξίτηλη τη σφραγίδα τους στη διαφύλαξη και συντήρηση του γένους, γι' αυτό και δικαίως το Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας αποφάσισε να τιμήσει τον πρωτοπόρο και φιλόμυσο Ιεράρχη. ■

ΕΠΑΙΝΟΣ

ΤΟΥ ΤΙΜΩΜΕΝΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΧΡΗΣΤΟ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Το Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας κατά τη Γενική Συνέλευση των μελών του υπ' αριθμόν 394/27. 6. 2007, συνεκτιμώντας την προσφορά του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρου στην Εκκλησία, τον άνθρωπο, τα γράμματα και τον πολιτισμό, αποφάσισε ομόφωνα να του απονεμίσει τον τίτλο του Επιτίμου Διδάκτορα του Τμήματος. Η πρόταση ανακοινώθηκε και εγκρίθηκε στη συνεδρίαση της Συγκλήτου του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης υπ' αριθμόν 2792/29.8.2007. Ο Έπαινος ανετέθη στον ομιλούντα, ο οποίος και θα προσπαθήσει να προσεγγίσει τη χαρισματική και πολυτάλαντη προσωπικότητα του τιμωμένου Κύπριου Ιεράρχη.

Η παρουσίαση θα εστιάσει την προσοχή της σε δύο άξονες: Πρώτα θα αναφερθεί στην προσωπικότητα του τιμωμένου και στη συνέχεια θα γίνει λόγος για το έργο και την προσφορά του.

Α. Σκιαγράφηση της προσωπικότητας του Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρου

Ο Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρος, μέλος οκταμελούς πολύτεκνης οικογένειας, γεννήθηκε στις 2 Μαΐου 1947 στο χωριό της επαρχίας Πάφου, Κρήτου Μαρόττου. Στα δώδεκα του χρόνια, λόγω ξαφνικής ασθένειας, χάνει τη μητέρα του. Ενωρίς προσέρχεται στην Ιερά Μονή Κύκκου, όπου εντάσσεται ως δόκιμος μοναχός στην αδελφότητα. Στις 6 Απριλίου 1969 χειροτονήθηκε διάκονος από τον αείμνηστο Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τον Γ' και αργότερα πρεσβύτερος από τον μακαριστό Χρυσόστομο τον Α'.

Κατά το 1970-1974 σπούδασε στο δικό μας Πανεπιστήμιο, στη Νομική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και κατά το 1975-1978 στη Θεολογική Σχολή Αθηνών. Και στις δύο Σχολές άριστευσε. Ως Αρχιμανδρίτης υπηρέτησε με επιτυχία

σε διάφορα διακονήματα, τα οποία του ανατέθηκαν από την εκκλησία της Κύπρου, και απέκτησε πολύτιμες εμπειρίες. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι δίδαξε για έξι χρόνια ως καθηγητής στην Ιερατική Σχολή «Απόστολος Βαρνάβας» και υπηρέτησε για πέντε χρόνια ως Πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου Λευκωσίας, με κατά τόπο αρμοδιότητα την Επαρχία Αμμοχώστου, καθώς και για τρία χρόνια ως Γραμματέας της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Κύπρου. Επίσης, από το 1979 ως τα τέλη του 1983, συνέχισε να διακονεί με αυταπάρνηση στη Μονή Κύκκου, ως μέλος του Ηγουμενοσυμβουλίου της και ως ιεροκήρυκας. Η αδελφότητα της Ιεράς Μονής Κύκκου αναγνωρίζοντας τα χαρίσματα, την παιδεία και την πνευματικότητα του τιμωμένου σήμερα τον εξέλεξε Ηγούμενο της Μονής. Ενθρονίστηκε στις 14 Ιανουαρίου 1984, σε ηλικία 37 ετών.

Ο Ηγούμενος Κύκκου Νικηφόρος, έχοντας ως υπόβαθρο μια πλούσια παιδεία στη νομική και θεολογική επιστήμη, εμπειρία στην εκκλησιαστική διοίκηση και ένα γρήγορο πνεύμα, συνελάμβανε τα μηνύματα των καιρών και μέσα από τις δυνατότητες που του πρόσφερε η μεγάλη Σταυροπηγιακή Μονή Κύκκου, προχώρησε με όραμα για την Εκκλησία και σχεδιασμό για την Ιερά Μονή. Αποτέλεσμα αυτού του οράματος και του σχεδιασμού του είναι η φιλανθρωπική προσφορά, η προσφορά στην παιδεία, την κοινωνία, την υγεία, την ιεραποστολή, προσφορά στον άνθρωπο, στο έθνος, στην Εκκλησία, και στον πολιτισμό.

Ο Ηγούμενος Κύκκου Νικηφόρος, πέρα από την παιδεία που έχει, διακρίνεται για το εκκλησιαστικό του ήθος, τα «σπλάγχχνα οικτιρμών» προς τον πάσχοντα άνθρωπο και την ανταπόκρισή του στις σύγχρονες προκλήσεις των καιρών. Έχει άποψη για τα ποικίλα και σοβαρά εκκλησιαστικά θέματα και προβλήματα της εκκλησίας της Κύπρου, της οικουμενικής Ορθοδοξίας και των διαχριστιανικών και διαθρησκευτικών διαλόγων. Γι' αυτό, συμβάλλει ουσιαστικά στο κοινωνικό

γίνεσθαι του νησιού του, ενώ παράλληλα διαθέτει σαφείς απόψεις για το εθνικό πρόβλημα της Κύπρου και πρωτοπορία στα πολιτιστικά θέματα του τόπου του.

Ο τιμώμενος Ιεράρχης είναι ο άνθρωπος που βιώνει την οικουμενικότητα της Εκκλησίας μέσα από τη στέρεη βάση της βιβλικής και πατερικής παράδοσης της Ορθοδοξίας, με οδηγούς τους μεγάλους Πατέρες, οι οποίοι δίδαξαν και καθιέρωσαν τη φιλανθρωπία ως τρόπο ζωής και καθημερινής προσφοράς στον άνθρωπο μέσα από την εσχατολογική προοπτική της Εκκλησίας. Βαδίζοντας επί τα ίχνη του ελεήμονος Χριστού έχει ως πρότυπο την «Παναγία Ελεούσα του Κύκκου», που γι' αυτόν υπήρξε και μάνα και τροφός και σκέπη και κραταία προστασία στις δυσκολίες της ζωής του.

Ο Ηγούμενος Κύκκου παρέλαβε τη Μονή δέκα χρόνια μετά την τουρκική εισβολή (1974-1984) με βαρύ χρέος και με μεγάλο μέρος της ακίνητης περιουσίας της να βρίσκεται υπό την τουρκική κατοχή. Το 1974 η Μονή χρησιμοποίησε όλους τους λογαριασμούς της σε τράπεζες, για να καλύψει τις επείγουσες ανάγκες των προσφύγων, και έτσι ξεκίνησε το έργο της χωρίς μεγάλη κινητή περιουσία. Ακόμη, στα πρώτα χρόνια του ξεριζωμού των προσφύγων, η Μονή δώρισε πολλή ακίνητη περιουσία για τις ανάγκες του σκληρά δοκιμαζόμενου Κυπριακού λαού. Ωστόσο, έκτοτε τα έσοδα της Μονής είναι αποτέλεσμα ενός καλά οργανωμένου και σχεδιασμένου από τον Μητροπολίτη Κύκκου Νικηφόρο προγράμματος οικονομικής πολιτικής και χρηστής διοίκησης, με κύρια χαρακτηριστικά του την ορθή αξιολόγηση και τη διαφάνεια. Πρέπει να επισημάνουμε ότι τα έξοδα και τα έσοδα της Μονής ελέγχονται σε τακτική βάση από το Ελεγκτικό Τμήμα της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Κύπρου, το οποίο ελέγχει το σύνολο των λογιστικών πράξεων της Μονής. Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Κύπρου εκτιμώντας την προσφορά του στην Ιερά Μονή Κύκκου και στην Εκκλησία της Κύπρου γενικότερα, τον ανέδειξε το 2002 σε Επίσκοπο, και στη συνέχεια, το 2007 ο λαός τον εξέλεξε Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας.

Β. Το έργο και η προσφορά του Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρου

Το Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ, αποφάσισε την τιμητική αναγόρευση του Μητροπολίτου Κύκκου κ. Νικηφόρου σε Επίτιμο Διδάκτορα επάξια, αφού ήδη τιμήθηκε τον Ιούνιο του 2001 από τον Δήμο των Αθηνών με το χρυσό μετάλλιο της ελληνικής πρωτεύουσας για την προσφορά του στον Ελληνισμό και την Ορθοδοξία, και μόλις χθες, 2 Ιουνίου 2008, τιμήθηκε από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας και Γενικό Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής του

ΑΚΕΛ, Δημήτρη Χριστόφια, με το «Βραβείο Πολιτιστικής προσφοράς Τεύκρου Ανθία-Θοδόση Πιερίδη», για το 2008, λόγω της τεράστιας πολιτιστικής και κοινωνικής προσφοράς του Κέντρου Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου.

Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε μια προσέγγιση του έργου και της προσφοράς του τιμωμένου, γνωρίζοντας ότι πολλές θα είναι οι παραλείψεις μας, λόγω στενότητας χρόνου και ενδεχομένως ελλειπούς πληροφόρησης του ομιλούντος.

1. Συμβολή στην Εκκλησία της Κύπρου και την Οικουμενική Ορθοδοξία

Η συμβολή του Μητροπολίτου Κύκκου κ. Νικηφόρου τόσο στην εκκλησία της Κύπρου όσο και στην οικουμενική Ορθοδοξία είναι σημαντική. Η Ιερά Μονή Κύκκου πρόσφερε οικονομική βοήθεια, αλλά και δωρεάν εκτάσεις γης, για την ανέγερση πέραν των εκατό (100) ναών σ' ολόκληρη την Κύπρο. Παράλληλα, από την εποχή της εισβολής, προσφέρει οικονομική ενίσχυση κατά περιόδους σε Μητροπόλεις, και ιδιαίτερα στις προσφυγικές Κυρηνείας και Μόρφου. Συγχρόνως, προσφέρει σημαντική οικονομική ενίσχυση σε ιερείς και τις οικογένειές τους, βοηθά στην αποστολή κληρικών και λαϊκών για σπουδές και μετεκπαίδευση στο εξωτερικό, ώστε η εκκλησία της Κύπρου να έχει μορφωμένους κληρικούς και θεολόγους, οι οποίοι θα μπορούν να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του ποιμνίου τους και των μαθητών τους στα κυπριακά εκπαιδευτήρια.

Προς την ίδια κατεύθυνση θεωρούμε ουσιαστική συμβολή της Ιεράς Μονής Κύκκου, την πλήρη ανακαίνιση της Ιερατικής Σχολής του «Αποστόλου Βαρνάβα», την οποία η Μονή στηρίζει από τον καιρό της ιδρύσεώς της ως σήμερα. Εξάλλου, η συγκεκριμένη Σχολή είναι η μόνη στην Κύπρο, όπου φοιτούν κληρικοί και υποψήφιοι προς ιερωσύνη. Ωστόσο, το ανήσυχο πνεύμα του Αγίου Κύκκου εμπνεύστηκε, σχεδίασε και χρηματοδότησε τις οικονομοτεχνικές μελέτες, τον κανονισμό λειτουργίας, το πρόγραμμα σπουδών της Σχολής Θεολογικών και Πολιτιστικών Σπουδών Κύπρου, στην οποία όταν θα λειτουργήσει, θα προσφέρει ειδικό χώρο, όπου θα ανεγερθεί με έξοδα της Μονής το κτήριο. Πρόκειται για έργο μακρόπνοο που θα ανυψώσει το θεολογικό επίπεδο της εκκλησίας της Κύπρου και θα ανοίξει τις προοπτικές στενότερης συνεργασίας της Κυπριακής Εκκλησίας τόσο με τα Παλαίφατα Πατριαρχεία, όσο και με άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες στα Βαλκάνια και στην Ελλάδα. Από τον πολιτικό κόσμο της Κύπρου αναγνωρίστηκε ως επιτυχής ο σύνδεσμος της θεολογίας με τον πολιτισμό, και αυτό δημιουργεί άριστες προϋποθέσεις για την ένταξη των προγραμμάτων μιας τέτοιας Σχολής

στις προκλήσεις της Ενωμένης Ευρώπης, της οποίας η Κύπρος αποτελεί πλήρες μέλος. Το Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου, το οποίο έχει ήδη διεθνή αναγνώριση, μπορεί να στεγάσει τη σχεδιασθείσα από τον Μητροπολίτη Κύκκου Σχολή.

Παράλληλα, το ενδιαφέρον και η συμβολή του Μητροπολίτη Κύκκου κ. Νικηφόρου στρέφεται και προς τα Μοναστήρια της Κύπρου και εκτός αυτής. Χρηματοδότησε την ανακαίνιση και κάλυψη κατά καιρούς εξόδων και αναγκών πολλών Κυπριακών Ιερών Μονών, όπως αγίου Γεωργίου Αλαμάνου, αγίου Ηρακλειδίου, Ιεράς Μονής Μαχαιρά κ.ά. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Πανιερωτάτου στρέφεται και προς τον φάρο της Ορθοδοξίας, το Άγιον Όρος, χρηματοδοτώντας ανακαίνιση και συντήρηση κελιών, σκητών και μονών του Αγίου Όρους.

Όπως ήδη αναφέραμε, ο Άγιος Κύκκου διαπνέεται από το όραμα της οικουμενικής Ορθοδοξίας, γι' αυτό ενίσχυσε ναούς στην Ελλάδα, οι οποίοι επλήγησαν από σεισμούς και στηρίξε τους σεισμοπαθείς. Εξάλλου, είναι γνωστή η αδυναμία που τρέφει στον αδελφό ελληνικό λαό, στο ελληνικό πνεύμα, στην ελληνική γλώσσα και στην εμμονή του να υπάρχουν στενές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Κύπρο. Ωστόσο, η προσφορά του αγκαλιάζει και προσπάθειες των Εκκλησιών στη Ρωσία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Γεωργία, Σερβία, Αλβανία κ.λπ. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξε ο Σεβασμιώτατος στην ίδρυση Τμήματος Ελληνικών Σπουδών στη Θεολογική Ακαδημία της Μόσχας με τη φροντίδα του τότε φοιτητή Ησαΐα Κυκκώτη και νυν Αγίου Ταμασού, το οποίο φρόντισε να εξοπλιστεί με ελληνικά βιβλία, ενώ παράλληλα χρηματοδότησε ειδικό καθηγητή, ο οποίος διδάσκει την ελληνική γλώσσα στο πρόγραμμα σπουδών της Σχολής. Αποτέλεσμα είναι να γνωρίζουν οι περισσότεροι καθηγητές και σπουδαστές της Ακαδημίας Ελληνικά.

Ο Μητροπολίτης Κύκκου Νικηφόρος είναι πλήρως αφιερωμένος στην Εκκλησία, πάσχει για την ειρηνική πορεία της, μέχρι του σημείου να θυσιάζει κάθε προσωπικό συμφέρον και αδιαφορεί για την ανθρώπινη προβολή. Έχει το χάρισμα να ενεργεί και να συμπεριφέρεται πάντα συναινετικά, να γεφυρώνει διαφορές και αντιπαλότητες, καταστέλλοντας έτσι κρίσεις σοβαρές και μεγάλες, που κατά καιρούς σοβούσαν στους κόλπους της εκκλησίας της Κύπρου.

Αναφέρω ενδεικτικά τα εξής:

α. Στην περίπτωση του αιμνήστου Ηγουμένου Μαχαιρά Διονυσίου διαμεσολάβησε για την επίλυση του προβλήματος και πρόσφερε στον γέροντα στέγη και πλήρη φροντίδα στο μετόχι του Κύκκου. Στη συνέχεια του παραχώρησε τη διεύθυνση της Εκκλησιαστικής χορωδίας και της Σχολής Βυζαντινής μουσικής της Μονής, θέση στην οποία υπηρέτησε μέχρι και την ειρηνική τελευτή του.

β. Στην υπόθεση του Αρχιμανδρίτη Παγκρατίου, που τόσο ταλάνισε την Εκκλησία της Κύπρου, πρωταγωνίστησε στην ειρηνική επίλυση και διευθέτηση του θέματος.

γ. Στην πολύκροτη κρίση της Εκκλησίας της Κύπρου με τον Μητροπολίτη Λεμεσού Αθανάσιο διεδραμάτισε συναινετικό ρόλο. Ήταν ο μοναδικός Ηγούμενος από Μονές και Μητροπόλεις της Κύπρου, ο οποίος δεν υπέγραψε καταδικαστική επιστολή εναντίον του Αγίου Λεμεσού, ενώ επέμεινε στη διεξαγωγή δίκαιης δίκης από Μείζονα Σύνοδο, που τελικά μετά και από δικές του προσωπικές διαμεσολαβήσεις έγινε κατορθωτό.

δ. Στην υπόθεση εναντίον του Αγιορείτη γέροντα Μοναχού Ιωσήφ, κατέβαλε συμβιβαστικές προσπάθειες για τη γεφύρωση των διαφορών μεταξύ των εμπλεκομένων.

ε. Στην πρόσφατη μακροχρόνια κρίση της εκκλησίας της Κύπρου, λόγω της ασθένειας του προκαθημένου της μακαριστού Χρυσοστόμου του Α', κατά κοινήν ομολογία τήρησε άψογη στάση δείχνοντας εκκλησιαστικό ήθος. Κίνησε με παρρησία και μοναδικό σθένος εκκλησιαστικού ηγέτη τις νομοκανονικές διαδικασίες και οδήγησε την Εκκλησία σε αίσιο τέλος με απόλυτη θυσία των προσωπικών του φιλοδοξιών, παρά τα υψηλά ποσοστά που έλαβε στις αρχιεπισκοπικές εκλογές και της αναγνώρισης που του έδειχνε το ποίμνιο της Εκκλησίας της Κύπρου. Δέχτηκε, και συναίνεσε, χάριν της ειρήνευσης της Εκκλησίας, να θυσιάσει τα πάντα, ώστε να μην εκτίθενται οι αρχιερείς και η Εκκλησία να μη χάσει το κύρος της. Για όλα τα παραπάνω «ο εωρακώς μεμαρτύρηκε και αληθής εστίν η μαρτυρία αυτού».

2. Προσφορά στην ιεραποστολή

Η συμβολή του Μητροπολίτη Κύκκου κ. Νικηφόρου είναι σημαντική και στον τομέα της Ιεραποστολής. Γνωρίζει ότι Εκκλησία χωρίς ιεραποστολή δεν νοείται, γι' αυτό στηρίζει με όλες του τις δυνάμεις την ιεραποστολική δράση του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, το οποίο έκανε άλματα υπό την εμπνευσμένη ποιμαντορία του μακαριστού Πατριάρχου Πέτρου. Στηρίζει ο Άγιος Κύκκου οικονομικά τη λειτουργία του Πατριαρχικού Σεμιναρίου «Μακάριος Γ'» και σήμερα Θεολογικής Σχολής, στην Κένυα. Χρηματοδοτεί τις ανάγκες της ιεραποστολής, αλλά παράλληλα τη στηρίζει με έμπυχο υλικό. Αρκετοί Κυκκώτες μοναχοί μετέβησαν στην Αφρική, ενώ δύο απ' αυτούς, οι Ιωαννουπόλεως Σεραφείμ και Καλής Ελπίδος Σέργιος, ανήλθαν σε Μητροπολιτικούς Θρόνους του Πατριαρχείου. Παράλληλα, Κυκκώτης μοναχός, ο σημερινός Επίσκοπος Κυρήνης Αθανάσιος, εστάλη στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και υπηρετεί ως εκπρόσωπος του Πατριαρχείου στη Μόσχα. Ωστόσο, και

η οικονομική βοήθεια που έδωσε για την ανακαίνιση της Μονής του Αγίου Σάββα και του κτηρίου του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας είναι σημαντική, γιατί δημιουργήθηκαν συνθήκες και προϋποθέσεις, ώστε και ο σημερινός Πατριάρχης κ. Θεόδωρος να έχει όλα τα μέσα για την οργάνωση της ιεραποστολής στην Αφρικανική Ήπειρο.

3. Εθνική προσφορά

Ο Μητροπολίτης Κύκκου Νικηφόρος πρόσφερε τα πάντα για τον εθνικό αγώνα των Κυπρίων μετά την τουρκική εισβολή και κατοχή του 40% του κυπριακού εδάφους, την προσφυγοποίηση του μισού πληθυσμού, του δράματος των αγνοουμένων και εγκλωβισμένων και τον εποικισμό της Κύπρου από τις ορδές του Αττίλα και εποίκους από την Ανατολία.

Πρόσφερε μεγάλα ποσά για την άμυνα της Κύπρου, τη φιλοξενία σε γη της Μονής στρατοπέδων της Εθνικής Φρουράς, ενίσχυσε άπορους στρατιώτες και τις οικογένειές τους, Στηρίζει τον αγώνα των εγκλωβισμένων και τις προσπάθειες για την ανεύρεση των αγνοουμένων. Για τα δίκαια του Κυπριακού ελληνισμού κλήθηκε και μίλησε στο Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, ενώ ο αγώνας του για τον επαναπατρισμό συληθεισών αρχαιοτήτων και άλλων κειμηλίων της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου είναι αδιάκοπος.

Η ολοκλήρωση του έργου ειδικής επιτροπής για την αποτύπωση, την καταγραφή και την εκτίμηση της κατάστασης, στην οποία βρίσκονται οι κατεχόμενες εκκλησίες και τα μοναστήρια της Κύπρου, με στόχο τη συντήρηση και αποκατάστασή τους, θεωρούμε ότι είναι ό,τι πιο σοβαρό και υπεύθυνο έχει επιχειρηθεί ως σήμερα για τη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου. Αυτό το έργο θα μπορέσουμε να δούμε στην ειδική έκθεση του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου, η οποία θα γίνει στο Βυζαντινό Μουσείο Θεσσαλονίκης και εγκαινιάζεται αύριο στις 8 μμ.

4. Κοινωνική και ανθρωπιστική προσφορά

Στον τομέα της κοινωνικής και ανθρωπιστικής προσφοράς της Ιεράς Μονής Κύκκου και του Μητροπολίτη Ηγουμένου της αναφέρουμε: α) Την υλοποίηση προγραμμάτων για την αντιμετώπιση της αστυφιλίας σε απομακρυσμένα χωριά της Κύπρου. Η προσπάθεια αυτή είναι συνυφασμένη με την εξεύρεση εργασίας για τους κατοίκους, με την ανέγερση μικροβιομηχανικών μονάδων και την αξιοποίηση των εσόδων των μονάδων αυτών με επανεπενδύσεις σε κοινωφελή έργα στις κοινότητες.

β) Την ίδρυση Κέντρου ημερήσιας φροντίδας «Ελεούσα του Κύκκου» για άτομα με βαριές αναπηρίες. Στο κέντρο αυτό φιλοξενούνται και περιθάλπο-

νται σε ημερήσια βάση συνάνθρωποί μας με βαριές αναπηρίες, οι οποίοι δεν μπορούν να αυτοσυντηρούνται ή δεν υπάρχει η δυνατότητα να βοηθούνται από οικεία άτομα. Ένας αριθμός πασχόντων συνανθρώπων μας έχει τη δυνατότητα της μόνιμης παραμονής και φροντίδας στο Κέντρο. Υπογραμμίζουμε ότι το Κέντρο δεν κάνει φυλετικές διακρίσεις, και γι' αυτό γίνονται δεκτοί και Τουρκοκύπριοι.

γ) Μνημονεύουμε την ίδρυση «Κέντρου Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης της Ιεράς Μονής Κύκκου». Το κέντρο αυτό στοχεύει στην παροχή εξειδικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών σε νέες οικογένειες, όπως επίσης και στην παροχή ψυχολογικής και πνευματικής στήριξης στη νεολαία. Συγχρόνως, το Κέντρο ασχολείται με τη διοργάνωση σειράς σεμιναρίων και προληπτικών προγραμμάτων, που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των μεγάλων σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων της Κύπρου, όπως τα ναρκωτικά, η βία, η νεανική εγκληματικότητα, η ανεργία, οι ανιάτες ασθένειες κ.ά.

δ) Τέλος αναφέρουμε την προσφορά ανθρωπιστικής βοήθειας ανεξαρτήτως φυλής, γλώσσας και θρησκείας στις χώρες: Ρωσία, Γεωργία, Σερβία, Σομαλία, Ιράν, Ιράκ, Παλαιστίνη, Σρι Λάνκα, Αίγυπτο, Αλβανία, Βοσνία, Βουλγαρία, Ερζεγοβίνη, Εσθονία, Ζιμπάμπουε, Ιορδανία, Καμερούν, Λίβανο, Λιβύη, Μαδαγασκάρη, Μπουκόμπα, Ν. Ζηλανδία, Νιγηρία, Ουγκάντα, Ουκρανία, Ρουμανία, Συρία, Τανζανία, Τουρκία, Τσεχία, Φινλανδία.

Επιλείψει με διηγούμενον ο χρόνος, για το έργο και τη συμβολή του τιμωμένου Μητροπολίτη Κύκκου κ. Νικηφόρου, γι' αυτό θα κλείσουμε την αναφορά μας με την προσφορά του στην παιδεία και τον πολιτισμό.

5. Προσφορά στην παιδεία και τον πολιτισμό

Ο Άγιος Κύκκου θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχει ιδιαίτερο πάθος για την παιδεία και τον πολιτισμό, και αυτό φαίνεται καθαρά από το έργο που έχει επιτελέσει στην Κύπρο και στο εξωτερικό, και το οποίο έτυχε διεθνή αναγνώριση. Ο Μητροπολίτης Κύκκου πιστεύει στην ισόρροπη ανάπτυξη της τεχνολογίας και των ανθρωπιστικών σπουδών. Για τον σκοπό αυτό η Ιερά Μονή Κύκκου έδωσε δωρεάν εκτάσεις γης για την ανέγερση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (Δημοτικών, Γυμνασίων και Λυκείων), ίδρυσε αίθουσες τελετών σε Γυμνάσια και Λύκεια σε όλη την Κύπρο, οργάνωσε κέντρα ηλεκτρονικών υπολογιστών σε Γυμνάσια και Λύκεια της Κύπρου, καθώς επίσης και στο Ανώτερο Τεχνολογικό Ινστιτούτο. Ακόμη, προσέφερε σχολικό εξοπλισμό και υποτροφίες σε εκατοντάδες νέους. Ο ίδιος ο Μητροπολίτης Κύκκου ήταν μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανε-

πιστημίου Κύπρου, και η συμβολή του υπήρξε ουσιαστική για την πορεία του ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος του νησιού.

Έργο ζωής του τιμωμένου Ιεράρχου αποτελεί το Πολιτιστικό Ίδρυμα της Ιεράς Μονής Κύκκου, στον Αρχάγγελο στη Λευκωσία, το οποίο συνιστά συμβολή στην επιστήμη και την παιδεία γενικότερα. Συγκροτείται από τα εξής επιμέρους κέντρα:

1. Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου
2. Κέντρο Θησαυρού της Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας
3. Μουσείο Ιεράς Μονής Κύκκου
4. Εργαστήρια συντήρησης κειμηλίων και ιστορικών μνημείων
5. Σχολή Βυζαντινής Μουσικής
6. Διεθνές Βήμα συναντήσεως Θρησκειών και Πολιτισμών.

1. Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

Το Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου ιδρύθηκε από τον Μητροπολίτη Κύκκου το 1986 και στοχεύει στη διάδοση των ελληνικών γραμμάτων, στην προβολή της ιστορίας της Μονής Κύκκου και γενικότερα της εκκλησίας της Κύπρου. Για τον λόγο αυτό έχει εκδόσει μέχρι σήμερα περισσότερες από εκατόν πενήντα περίπου αυτοτελείς μελέτες, που σχετίζονται με τη βιβλική και πατερική θεολογία, την κυπριακή μοναστηριολογία, την εκκλησιαστική ιστορία και γραμματεία, τη βυζαντινή τέχνη, τη μουσικολογία, την αγιολογία, την ιστορία της κυπριακής εκπαίδευσης, την κωδικολογία-παλαιογραφία και διάφορα άλλα θέματα. Σύμφωνα με τον σχεδιασμό του δημιουργού του στο Κέντρο Μελετών λειτουργεί μεγάλη βιβλιοθήκη, που εμπλουτίζεται συνεχώς με νέα βιβλία και περιοδικά και συνεργάζεται με μεγάλο αριθμό βιβλιοθηκών της Κύπρου, της Ελλάδας και του εξωτερικού για την καλύτερη εξυπηρέτηση του αναγνωστικού της κοινού. Είναι δε άμεσα συνδεδεμένη με μια δεύτερη βιβλιοθήκη, που λειτουργεί στη Μονή Κύκκου και η οποία είναι εξίσου πλούσια. Το Κέντρο αυτό εκδίδει, όπως όλα τα ερευνητικά κέντρα, σχετική Επιστημονική Επετηρίδα.

2. Κέντρο Θησαυρού της Κυπριακής Ελληνικής γλώσσας

Το Κέντρο Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής γλώσσας ιδρύθηκε το 1993 και αποτελεί μακρόπνοο σχέδιο του Μητροπολίτου Κύκκου κ. Νικηφόρου. Έχει κύριο στόχο του τη συλλογή, συντήρηση και διαφύλαξη των γραπτών μνημείων της ελληνικής γλώσσας στην Κύπρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, και τη δημιουργία, με τη βοήθεια της ηλεκτρονικής λεξικογραφίας, του θησαυρού της Κυπριακής

Ελληνικής γλώσσας. Ήδη ο θησαυρός συντάσσεται, και, όταν ολοκληρωθεί θα εκδοθεί το Ιστορικό Λεξικό της Κυπριακής Ελληνικής, που θα παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για γλωσσικά και φιλολογικά θέματα. Στο σημείο αυτό σημειώνουμε τη συνεργασία του διακεκριμένου γλωσσολόγου και Ομότιμου καθηγητού της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου μας, κ. Χαράλαμπου Συμεωνίδη με το συγκεκριμένο πρόγραμμα του Κέντρου της Μονής Κύκκου.

3. Μουσείο Ιεράς Μονής Κύκκου

Το Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου, όραμα ζωής του τιμωμένου, το οποίο βρίσκεται στην Κεντρική Μονή, ανταποκρίνεται σε όλες τις επιστημονικές προδιαγραφές και τα διεθνή πρότυπα, και εγκαινιάστηκε τον Μάιο του 1998. Ειδικοί μουσειολόγοι το χαρακτηρίζουν ως ένα από τα καλύτερα μουσειακά ιδρύματα της Ευρώπης. Σε αυτό εκτίθενται εκκλησιαστικά είδη, εικόνες, παλαιοί χάρτες, έγγραφα, γκραβούρες, αρχαία αντικείμενα και πολλά άλλα εκθέματα της πολιτιστικής παράδοσης του τόπου, τα περισσότερα από τα οποία υπήρχαν στη Μονή και φυλάσσονταν στο σκευοφυλάκιό της. Αρκετά άλλα είχαν συληθεί κατά τη διάρκεια της εισβολής από τα κατεχόμενα μέρη της Κύπρου και διοχετεύτηκαν στο εξωτερικό, από όπου ο Μητροπολίτης Κύκκου μερίμνησε να αγοραστούν σε πλειστηριασμούς και επανέλθουν στο νησί. Οι μαθητές και οι φοιτητές της Κύπρου, αλλά και ένας τεράστιος αριθμός επισκεπτών απ' όλο τον κόσμο, έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν μέσα από τις συλλογές του Μουσείου την ιστορία και την παράδοση της Κύπρου από το 2800 π.Χ. μέχρι σήμερα. Συλλογές του Μουσείου στέλλονται σε αντίγραφα στο εξωτερικό, όπου γίνεται παρουσίαση και διάδοση σε παγκόσμια κλίμακα της πολύτιμης πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου, ενώ ταυτόχρονα μαρτυρούνται με τον καλύτερο τρόπο οι ελληνικές και χριστιανικές ρίζες του νησιού.

4. Εργαστήρια Συντήρησης κειμηλίων και ιστορικών μνημείων

Τα Εργαστήρια Συντήρησης στεγάζονται σε ένα εντελώς καινούργιο και τεράστιο κτήριο. Είναι τα πλέον σύγχρονα εργαστήρια συντήρησης έργων τέχνης στην Κύπρο, τόσο από άποψη τεχνικού εξοπλισμού όσο και από άποψη εξειδικευμένων συντηρητών με σπουδές σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Οι πλείστοι από τους ειδικούς αυτούς σπούδασαν με υποτροφίες της Μονής. Τα Εργαστήρια Συντήρησης συγκροτούνται από τα εξής Τμήματα:

α) Τμήματα Συντήρησης

- 1) Εικόνων, τοιχογραφιών και ψηφιδωτών
- 2) Χάρτου (έγγραφα, βιβλία, χειρόγραφα)

- 3) Ξύλου
- 4) Μετάλλων
- 5) Υφασμάτων
- 6) Χρυσοκεντητικής

Επιπλέον λειτουργεί Αρχείο όπου γίνεται η καταγραφή, η περιγραφή και η φωτογράφιση όλων των κειμηλίων της Μονής. Όλες οι παραπάνω εργασίες καταχωρούνται και σε ηλεκτρονικό υπολογιστή. Το Αρχείο υποδιαιρείται στα ακόλουθα μέρη:

1. Εικόνων – τοιχογραφιών
2. Αμφίων
3. Ξυλογλύπτων
4. Λαϊκής Τέχνης
5. Πινάκων-Φωτογραφιών
6. Δώρων και τιμητικών βραβεύσεων της Μονής
7. Χειρογράφων και Εγγράφων
8. Αρχαίας Συλλογής

Εκτός από τα προαναφερόμενα, οι δραστηριότητες των Εργαστηρίων Συντήρησης επεκτείνονται σε ανασκαφές, αποκαταστάσεις Μετοχίων της Ιεράς Μονής Κύκκου, αρχιτεκτονικές αποτυπώσεις μνημείων, συμμετοχή σε εκθέσεις στο εσωτερικό και το εξωτερικό, διοργάνωση συνεδρίων και εκδόσεις.

4. Σχολή Βυζαντινής Μουσικής

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κύκκου έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιέργεια και διάδοση της Βυζαντινής Μουσικής στην Κύπρο. Ίδρυσε πρότυπες σχολές Βυζαντινής μουσικής, στις οποίες προσφέρεται δωρεάν φοίτηση στους ενδιαφερόμενους. Αποτέλεσμα είναι πολλοί ναοί στην Κύπρο να επανδρώνονται τώρα με απόφοιτους της Σχολής και έτσι η τέχνη της ψαλτικής να συνεχίζεται, ενώ ταυτόχρονα να ικανοποιούνται και οι λειτουργικές ανάγκες της Εκκλησίας.

Η Μονή χρηματοδοτεί διδασκάλους της Βυζαντινής Μουσικής, οι οποίοι μεταβαίνουν στις απομακρυσμένες περιοχές των ορεινών περιοχών της Κύπρου και παρέχουν δωρεάν μαθήματα στα παιδιά των χωριών. Ο Μητροπολίτης Κύκκου προέβη στην αγορά ειδικών μηχανημάτων για μετάδοση της Θείας Λειτουργίας κάθε Κυριακή από το Μετόχιο Κύκκου στη Λευκωσία, με πρωταρχικό στόχο να ικανοποιήσει τις λατρευτικές ανάγκες των εμπερίστατων πιστών, οι οποίοι για διάφορους λόγους δεν μπορούν να έρχονται στην Εκκλησία.

Η βυζαντινή χορωδία της Ιεράς Μονής Κύκκου έλαβε επαίνους από πολλές αδελφές Εκκλησίες για το έργο που επιτελεί, ενώ πολλοί απόδημοι Έλληνες, λόγω απουσίας Ορθοδόξου ναού στην περιοχή τους παρακολουθούν τη Θεία Λειτουργία της Κυριακής από το Μετόχιο Κύκκου στη Λευκωσία μέσω δορυφορικής μετάδοσης.

6. Διεθνές Βήμα συναντήσεως Θρησκειών και Πολιτισμών

Με τη δημιουργία από τον Μητροπολίτη Κύκκου του πρωτοποριακού μόνιμου Διεθνούς Βήματος συνάντησης Θρησκειών και Πολιτισμών προάγεται η ειρήνη σ' ολόκληρο τον πλανήτη, αφού άνθρωποι απ' όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου, διαφορετικών θρησκειών και πολιτισμών, συναντιούνται, όχι για να διεξάγουν δογματικό ή πολιτικό διάλογο, στην Κύπρο, αλλά για μια ανθρώπινη συνεργασία σε θέματα ειρήνης και μια καλύτερη αλληλογνωριμία, η οποία οδηγεί στην υπέρβαση των διαφορών, που παραδοσιακά υπάρχουν ανάμεσα σε λαούς και θρησκείες.

Αυτό δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια επικοινωνία με τους Τουρκοκύπριους Μουσουλμάνους του νησιού για τη δημιουργία γέφυρας επικοινωνίας και επαναπροσεγγίσεως.

Κυρίες και Κύριοι,

Αυτή την προσωπικότητα τιμούμε σήμερα: έναν σπουδαίο εκκλησιαστικό άνδρα, που συνδυάζει την αφιέρωση και την προσφορά της ύπαρξης και της δραστηριότητάς του στην Εκκλησία, που θεωρεί τον άνθρωπο ως εικόνα του Θεού μοναδική και ανεπανάληπτη, που πιστεύει στην οικουμενική αποστολή της Ορθοδοξίας και πραγματώνει τους στόχους της σ' όλα τα μήκη και τα πλάτη της ανθρωπότητας, πέρα από φυλή, φύλο, γλώσσα και θρησκεία, που κάνει το πρόβλημα του Κυπριακού λαού δικό του πρόβλημα και τον πόνο του ποιμνίου του δικό του πόνο και φθάνει με το ράγισμα της καρδιάς του μέχρι θανάτου, αλλά επανέρχεται με τις προσευχές των ανθρώπων κατά θεία συγκατάβαση «εκ του θανάτου εις την ζωήν», για να διακονήσει τον άνθρωπο μέχρι την τελευταία ικμάδα της ζωής του, και μέχρι τελευταίας του αναπνοής, αυτόν που ασκεί διά βίου το φιλανθρωπικό έργο ως εντολή του Χριστού και διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας, και ιδιαίτερα του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, τον φιλόanthρωπο και φιλόθεο, τον φιλόμουσο και φιλόχριστο Ιεράρχη, τον άνθρωπο της θεωρίας και της πράξης, της προσευχής και της ιεραποστολής, τον άνθρωπο των γραμμάτων και του πολιτισμού, τον φιλόσοφο άνδρα της ελληνικής και χριστιανικής παιδείας, τον άνθρωπο της ειρήνης και της ανθρωπιάς, τον Ιεράρχη που υπέταξε το θέλημά του στο έλεος του Θεού διά της Μεγαλόχαρης Παναγίας, της «Ελεούσας του Κύκκου», αυτόν τιμούμε, για να τιμηθεί και το Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής μας Σχολής και να προβληματιστούμε, καθηγητές, φοιτητές και λαός του Θεού, ιδιαίτερα αυτές τις δύσκολες στιγμές που περνά η Παιδεία στον τόπο μας. Πόσο ανάγκη έχουμε από προσωπικότητες όπως αυτή του τιμωμένου το κατανοούμε όλοι μας. ■

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟ ΕΡΓΟ -Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ» ΟΜΙΛΙΑ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΣΕ ΕΠΙΤΙΜΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ

Η ομόφωνη απόφαση του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας να αναγορεύσει την ταπεινότητά μου σε επίτιμο διδάκτορα περιποιεί εξιδιασμένη τιμή προς το πρόσωπό μου και γι' αυτό ευγνωμόνως ευχαριστώ εκ βάθους καρδιάς τόσο τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος όσο και τις αρχές του Πανεπιστημίου.

Αυτή η τιμή αναμφίβολα αποδίδεται στην αδελφότητα, την οποία, κατά την πολλή ευσπλαχνία και το άπειρο έλεος του Θεού, με αξίωσε να ποιμαίνω ήδη επί είκοσι και τέσσερα συναπτά έτη. Η Ιερά, Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή της Παναγίας του Κύκκου, ιδρυμένη τον 11ο αιώνα από τον αυτοκράτορα Αλέξιο Α' Κομνηνό (1081 – 1117), είναι το θείο καθίδρυμα, το «πνευματικό φρονιστήριο», το οποίο ηγείται σχεδόν επί χιλιετία του ορθοδόξου μοναχισμού της Κύπρου, έχον παράλληλα πανορθόδοξο ακτινοβολία. Τούτο δεν οφείλεται στις ανθρώπινες και ταπεινές δυνάμεις των αδελφών της Μονής, όσων οσίως και ευλαβώς ασκήτευσαν και εβίωσαν τις αρετές του μοναχισμού, κατά τις πατερικές επιταγές, αλλά στο σχέδιο και την πρόνοια του παναγάθου Θεού, στον οποίο πρέπει η δόξα και η τιμή.

«Ου του θέλοντος ουδέ του τρέχοντος, αλλά του ελεούντος Θεού» (Ρωμ. 9, 11) και της παναχράντου Μητρός του, της εφόρου και προστάτιδος της ευαγούς Μονής μας, στην οποία φυλάσσεται ως πολύτιμος θησαυρός, η θαυματουργή εικόνα της, η «Παναγία η Ελεούσα», ιστορημένη, σύμφωνα με την παράδοση, από τον ευαγγελιστή Λουκά.

[Η Θεοτόκος είναι το πρότυπο ζωής των μοναχών αλλά και κάθε πιστού. Όπως δε ιδιαίτερος για τους αδελφούς της Μονής μας είναι η μητέρα, το καταφύγιο, η ελπίδα και η χορηγός, διά των πρεσβειών της, των πνευματικών χαρισμάτων και των πολλών θείων δωρεών. Η φιλάνθρωπη προσφορά της «Ελεούσας» Θεοτόκου αποτυπώνεται χαρακτηριστικά από τον υμνωδό στο ακόλουθο δοξαστικό:

*«Πλουσίως εξεχύθη εν τη Κύπρω
και απάση τη οικουμένη
η ση χάρις, Κυκκώτισσα Θεογεννήτορ
ου γαρ νόσους θεραπεύεις,
ιατρεύεις τους πάσχοντας*

*και διασώζεις κινδύνων και συμφορών
τους σοι κράζοντας
Χαίρε, χαριτόβρυτε Δέσποινα,
η αεννάως πιστούς ελεούσα ...»].*

Κύριοι πρότανεις,

Η επιλογή του θέματος της ομιλίας μου οφείλεται κατά βάση σε δύο λόγους: Ο πρώτος είναι ιστορικός και ο δεύτερος προσωπικός και ταυτόχρονα θεολογικός. Ποιος είναι ο ιστορικός; Το Πανεπιστήμιό μας γνωρίζει ότι το 2007 οι ανά την οικουμένη Ορθόδοξες Εκκλησίες εόρτασαν τα 1600 χρόνια από την κοίμηση του μεγάλου πατρός της Εκκλησίας μας αγίου Ιωάννου του Χρυσόστομου, του «προφήτη της φιλανθρωπίας», όπως προσφυώς χαρακτηρίστηκε από τον αοίδιμο Ρώσο θεολόγο της Διασποράς π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ. Ο ιερός Χρυσόστομος αφιέρωσε σημαντικές, σε αριθμό και περιεχόμενο, ομιλίες, εξ ολοκλήρου η αποσπασματικά αναφερόμενες στην προτροπή για την άσκηση της ελεημοσύνης και έργων φιλανθρωπίας από τους χριστιανούς στον κόσμο. Ο λόγος του ήταν δυναμικός, πειστικός, βαθύτατα ανθρώπινος και αγιογραφικός, ενώ παράλληλα οι ενέργειές του αποδείχθηκαν εν τοις πράγμασι αποτελεσματικές ως προς την οργάνωση του φιλανθρωπικού έργου στην Αντιόχεια και την Κωνσταντινούπολη, όπου διακόνησε. Έχει ήδη επισημανθεί από την έρευνα ότι η καθιέρωση του όρου «φιλανθρωπία» οφείλεται εν πολλοίς στον Χρυσόστομο. Ο ιερός πατήρ, όπως και άλλοι της εποχής του, π.χ. ο Μ. Βασίλειος, έθεσαν τις θεολογικές και ποιμαντικές βάσεις για μία κυρίαρχη και συστηματική παρουσία της Εκκλησίας, όσον αφορά στο φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο, κατά την υπερχιλιετή ιστορία του Βυζαντίου. Αυτή η μαρτυρία της Εκκλησίας δεν έχει χρονικούς περιορισμούς, καθόσον φθάνει μέχρι και τις μέρες μας και επηρεάζει και τους σύγχρονους θεσμούς, ούτε ασφαλώς και τοπικούς. Ξεκινούσε από το κέντρο της αυτοκρατορίας, τη βασιλίδα των πόλεων Κωνσταντινούπολη, με πρωτοπόρο τον αρχιεπίσκοπό της, τον οικουμενικό πατριάρχη, και επεκτεινόταν στην περιφέρεια με επίσης πρωταγωνιστές τους επισκόπους, τους υπολοίπους κληρικούς

και τους μοναχούς. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, γνωρίζοντας την ευαισθησία της γυναικείας ψυχής για τον ανθρώπινο πόνο, είναι αυτός κυρίως που έστρεψε την εκκλησιαστική δράση των διακονισσών προς το φιλανθρωπικό έργο, το οποίο ασκούσαν με ιδιαίτερη αυταπάρνηση, παράλληλα με τα λειτουργικά τους καθήκοντα, τα οποία εκδηλώνονταν, ως γνωστόν, κυρίως κατά την τέλεση του μυστηρίου του βαπτίσματος.

Η Εκκλησία πρόβαλλε το πρότυπο της ανιδιοτελούς προσφοράς της αγάπης στον κόσμο και κατέτασσε τους εκφραστές της στις τάξεις των αγίων. Αναφέρω ενδεικτικά τους αγίους: Νικόλαο Μύρων της Λυκίας, Ιωάννη τον ελεήμονα, αρχιεπίσκοπο Αλεξανδρείας, Σαμψών τον Ξενοδόχο, Ολυμπιάδα τη διακόνισσα, τη μαθήτρια του ιερού Χρυσοστόμου, Φιλάρετο τον ελεήμονα, Θεοφανώ τη βασίλισσα και τον αυτοκράτορα Ιωάννη Βατάτζη τον ελεήμονα. Με τους δύο πρώτους συνδέεται η πατρίδα και η μονή της μετανοίας μου. Ο άγιος Νικόλαος, κατά την παράδοση, έζησε για κάποιο χρονικό διάστημα, στο μετόχι μας, στην ομώνυμη μονή των Ιερών, όπου αργότερα προσέφυγε και παρέμεινε επί έξι μήνες και ο ιδρυτής του αθωνικού μοναχισμού άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης. Ο άγιος Ιωάννης Αλεξανδρείας καταγόταν από την αρχαία πόλη της Αμαθούντος και ήταν διά βίου εξ όλης της ψυχής δοσμένος στο έργο της ελεημοσύνης, γεγονός το οποίο τον κατέστησε ως το κατ' εξοχήν πρότυπο ελεήμονος για τους χριστιανούς όλων των εποχών και «σημείο αναφοράς» της αγιολογικής και πατερικής γραμματείας. Επίσης ο άγιος Επιφάνιος αρχιεπίσκοπος Κωνσταντίας της Κύπρου (+403), για να επισυνάψω ένα ακόμη παράδειγμα από την κυπριακή αγιολογία, όπως αναφέρει ο ιστορικός Σωζομενός, έδινε τα χρήματα της Εκκλησίας («εις δέον εσπάθα τοις της Εκκλησίας χρήμασι») και την πατρική του κληρονομιά, για την περίθαλψη των ενδεών, ιδιαίτερα αυτών που ήταν θύματα ναυαγίων ή άλλης συμφοράς. Η ανθρωπιστική τακτική του Επιφανίου ήταν τόσο εντυπωσιακή, ώστε παρακινούσε πολλούς Κυπρίους να κληροδοτήσουν τις περιουσίες τους σε αυτόν για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Κατά σύμπτωση παρόμοια στάση απέναντι στους ναυτικούς κράτησε και ο άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, όπως συνάγεται από σχετικές διατάξεις του Τυπικού της Μ. Λαύρας (Τυπικόν, ήτοι Κανονικόν, Meyer, Die Haupterkunden..., σ. 114, 130).

Την παρακαταθήκη αυτών των αγίων, όπως και τις πατρικές υποθήκες των κτητόρων της Μονής μας, περί της αυτοπροσφοράς των μοναχών στον άνθρωπο, παρέλαβαν οι Κυκκώτες μοναχοί και τις διασώζουν μέχρι τις μέρες μας, ως μία έμπρακτη συνέχεια του καθημερινού έργου τους, το οποίο ενυλώνεται στην αδιάλειπτη προσευχή

και τη λατρεία του Θεού.

Αυτές οι υποθήκες υπαγορεύουν και τον δεύτερο λόγο που μας οδήγησε στην επιλογή του θέματος της ομιλίας μας. Μπορεί ένας ηγούμενος ή ένας επίσκοπος να μένει ασυγκίνητος ενώπιον του ανθρώπινου πόνου; Είναι πρόπουσα ποιμαντική στάση, αν ο κληρικός εγκλωβίζεται μόνο στα λειτουργικά και διδακτικά του καθήκοντα, ή έστω στην προσφορά παρηγορητικού λόγου, χωρίς εμπράκτως να συμπαραστέκεται στους «πονεμένους και καταφρονημένους», οι οποίοι συνήθως ζουν τραγικές καταστάσεις, όπως πολύ χαρακτηριστικά περιγράφει στα έργα του ο Ντοστογιέφσκυ; Ποια θα είναι η απολογία ενώπιον του Θεού, αν εμείς οι διάδοχοι των αποστόλων, στους οποίους ο φιλάνθρωπος σεσαρκωμένος Θεός Λόγος εμπιστεύθηκε την «άμπελόν» του, για την οποία σε κάθε Θεία Λειτουργία αναπέμπουμε ικετηρίους δεήσεις, αν, λέγω, αποστρέφουμε αδιάφορα το πρόσωπό μας από τα υπαρκτά προβλήματα του ποιμνίου μας;

Ο συγκεκριμένος προβληματισμός συνήθως μετατρέπεται στη σκέψη πολλών κατηγορών της Εκκλησίας σε μομφή, καθόσον, κατά τη γνώμη τους, η Εκκλησία ενδιαφέρεται πώς ο άνθρωπος να ζησει μία ουράνια αιώνια μακαριότητα, χωρίς εξίσου να στρέφει το ενδιαφέρον της και στην επίγεια πραγματικότητα. Οι θεολογικές αρχές, έτσι όπως είναι διατυπωμένες στην Αγία Γραφή και τα πατερικά συγγράμματα, και συγκεκριμένα σε αυτά του Χρυσοστόμου, διαψεύδουν την εν λόγω μομφή.

Ένα παλαιό λατινικό ρητό αναφέρει: «unus christianus nullus christianus», καθόσον αυτός δεν μπορεί να είναι αληθινά χριστιανός ως μονήρης και απομονωμένη ύπαρξη. Ο χριστιανισμός δεν είναι πρωταρχικά δόγμα ή ένας θεσμικός οργανισμός, είναι κοινότητα, δηλ. Εκκλησία. Το όλο πλαίσιο της χριστιανικής υπάρξεως είναι πλαίσιο κοινωνίας. Όλα τα χριστιανικά μυστήρια είναι στην πραγματικότητα «κοινωνικά μυστήρια», δηλ. μυστήρια ενσωματώσεως. Η χριστιανική λατρεία είναι ωσαύτως κοινή λατρεία, publica et communis oratio, κατά τη φράση του αγίου Κυπριανού. Η Εκκλησία είναι «ο νέος Ισραήλ», «το έθνος το άγιον, ο περιούσιος λαός», ο οποίος έχει ως συνεκτική δύναμη την αγάπη προς τον Θεό και τον πλησίον. Χωρίς την αγάπη προς τον Θεό, η αγάπη προς τον πλησίον, μένει μετέωρη. Αλλά και χωρίς την αγάπη προς τον πλησίον η αγάπη προς τον Θεό είναι ανύπαρκτη: «Εάν τις είπη ότι αγαπά το Θεό και τον αδελφόν αυτού μισή, ψεύστης εστί» (Α' Ιω. 4, 20) και «ο αγαπών τον Θεό αγαπά και τον αδελφόν αυτού» (Α' Ιω. 4, 21). Η νίκη κατά του θανάτου φανερώνεται με την αγάπη και εν τη αγάπη: «Ημείς οίδαμεν ότι μεταβεβήκαμεν εκ του θανάτου εις την ζωή, ότι αγαπώμεν τους αδελφούς ο μη αγαπών μένει εν τω θανάτω» (Α' Ιω. 3, 14), δηλ. ζει

ακοινώνητος, αμέτοχος στην ζωή του πλησίον. Αυτός είναι ο θάνατος κατά τη βιβλική και πατερική διδασκαλία. Ο Χριστός διά της αναστάσεως νίκησε τον θάνατο, επειδή ακριβώς αγάπησε τον άνθρωπο και προσέφερε τον εαυτό του θυσία. Η θεμελιώδης εντολή του Χριστού είναι αυτή της αγάπης: «Αύτη εστίν η εντολή η εμή, ίνα αγαπάτε αλλήλους, καθώς ηγάπησα υμάς μείζονα ταύτης αγάπην ουδείς έχει, ίνα τις την ψυχήν αυτού θη υπέρ των φίλων αυτού. Υμείς φίλοι μου εστε, εάν ποιήτε α εγώ εντέλλομαι υμίν» (Ιω. 15, 13-14). Οι εντολές του ευαγγελίου συμπυκνώνονται σε αυτή της αγάπης, ως αυτοκένωσης και πρόσληψης του κάθε διπλανού μας, όχι μόνο του χριστιανού. Αυτή η στάση εκφράζει το χαρακτηριστικό γνώρισμα και την ειδοποιό διαφορά της ζωής των πιστών: «Εν τούτω γνώσσονται πάντες ότι εμοί μαθηταί εστε, εάν αγάπην έχητε εν αλληλοις» (Ιω. 13, 35).

Η αγάπη δεν είναι στατική υπόθεση, είναι κίνηση προς τον πλησίον, ιδίως προς τον πονεμένο. Μπορούμε να ανθολογήσουμε ένα πλήθος χωρίων της Αγίας Γραφής, με τα οποία τονίζεται με έμφαση ο κοινωνικός και φιλανθρωπικός λόγος της Εκκλησίας: «Μακάριος ο συνιών επί πτωχόν και πένητα» (Ψαλμ. 40, 2), [«αι προσευχαί σου και αι ελεημοσύναι σου ανέβησαν εις μνημόσυνον ενώπιον του Θεού» (Πράξ. 10, 4)], «ελεημοσύνη εξιλιάσεται αμαρτίας» (Εκκλ. 3, 30), «και ήλθέ μοι χαρά παρά του αγίου επί τη ελεημοσύνη» (Βαρούχ 4, 22), [«έτι εν σοι λείπει πάντα όσα έχεις πώλησον και διάδος πτωχοίς και έξεις θησαυρόν εν ουρανώ» (Λουκ. 18, 18-22)], «ο Θεός αγαπά ελεημοσύνην και κρίσιν, του ελέους Κυρίου πλήρης η γη» (Ψαλμ. 32, 5), «μέγας άνθρωπος και τίμιον ανήρ ελεήμων» (Παροιμ. 20, 6), και ο πολύ γνωστός μακαρισμός του Κυρίου «μακάριοι οι ελεήμονες ότι αυτοί ελεηθήσονται» (Ματθ. 5, 7). Όλα αυτά τα χωρία και πολλά άλλα ερμηνεύθησαν από τους πατέρες της Εκκλησίας και εν προκειμένω από τον άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο, προβάλλοντας τον βιβλικό χαρακτήρα της φιλανθρωπίας.

Παράλληλα οι υμνογράφοι της Εκκλησίας, ιδίως στις ακολουθίες των Επιφανείων, δηλ. των Χριστουγέννων και των Θεοφανείων, καθώς και σε αυτές της Μ. Εβδομάδος χρησιμοποιούν επανειλημμένα τους όρους: «φιλόανθρωπος», «ευεργέτης», «ελεήμων», «πολυέλεος», «οικτίρμων», «πανοικτίρμων» για να απεικονίσουν τον Χριστό ως το αρχέτυπο, του οποίου τη φιλανθρωπία οφείλουν οι άνθρωποι να μιμούνται. [Ο Χριστός εκένωσε εαυτόν, «έλαβε μορφή δούλου ..., γενόμενος υπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δε σταυρού» (Φιλιπ. 2, 7-8), και προσέφερε τη μεγαλύτερη ευεργεσία που έλαβε ποτέ ο πάσχων άνθρωπος, την ανάσταση]. Αν κάποιος θέλει να αποδώσει με μία φράση το έργο του Χριστού επί της γης,

αναμφίβολα θα επικαλεσθεί το χωρίο: «διήλθεν ευεργετών και ιώμενος πάντας τους καταδυναστευομένους υπό του διαβόλου» (Πράξ. 10, 38).

Η δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου, κατά τον ιερό Χρυσόστομο, εδράζεται στη φιλανθρωπία και την αγαθότητα του Θεού. «Οράς όση του ελέους η ισχύς; τούτο (το έλεος) πάντα εποίησε, τούτο τον κόσμον ειργάσατο, τούτο αγγέλους εποίησε δι' αγαθότητα μόνον. Διατί γάρ ... μόνος ων ο Θεός τοσούτους εποίησεν; Ου δι' αγαθότητα; ου δια φιλανθρωπίαν; Αν ερωτήσεις διατί τόδε και τόδε, πανταχού την αγαθότητα ευρήσεις» (PG 62, 212). Η αγάπη του Θεού ως εκστατική ποιεί τα πάντα, προκειμένου ο άνθρωπος ελεύθερα να αποδεχθεί τις θείες δωρεές. Δυστυχώς η παχυλότητα της αμαρτίας, ως έλλειψη αγαθότητας και ελέους, εμποδίζει την κοινωνία με τον Θεό: «Φιλάνθρωπος γαρ εστι και ελεήμων (ο Θεός), και καθάπερ η ωδίνουσα επιθυμεί τεκείν, ούτω και αυτός επιθυμεί το έλεον εκχείν το εαυτού, αλλά αι αμαρταί αι ημέτεραι τούτο διακόπτουσιν» (PG 48, 754). Την ίδια θέση επαναλαμβάνει αυτολεξεί αργότερα και ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής (PG 91, 869Α).

Επισκεπτόμενος κάποιος ένα βυζαντινό ναό θα δει στο υπέρθυρο της εισόδου την παράσταση του Χριστού βαστάζοντος το ευαγγέλιο, όπου αναγράφεται το χωρίο: «Εγώ ειμι η οδός και η αλήθεια και η ζωή» (Ιω. 10, 14), γιατί ακριβώς, σύμφωνα με τη θεολογία του ιερού Χρυσόστομου και των αγίων Πατέρων, η Εκκλησία θέλει να υποδείξει στα μέλη της την οδό του ελέους του Θεού και ότι εντός του ναού, ιδίως κατά την ώρα της τελέσεως της Θ. Λειτουργίας, μετέχουν στη ζωή, δηλ. στην αγάπη, και γνωρίζουν την αλήθεια. Αντίθετα αν επισκεφθεί ένα δυτικό ναό, π.χ. την Παναγία των Παρισίων, θα δει στο ίδιο σημείο την παράσταση της κρίσεως, γιατί, σύμφωνα με τη σχολαστική θεολογία, ο Θεός είναι ο δικαιοκρίτης, ο οποίος επιβάλλει στους ανθρώπους που προσέβαλαν τον νόμο του με τις αμαρτίες τους την ποινή της κολάσεως, προκειμένου να «ικανοποιηθεί η θεία δικαιοσύνη».

Ο ιερός Χρυσόστομος αναφέρει όμως ότι ακόμα και αυτή η απειλή της κολάσεως προέρχεται από το έλεος του Θεού. «Διά τούτο και γέενναν ηπέλησεν, ίνα βασιλείας τύχωμεν; βασιλείας δε τυγχάνομεν δι' έλεον» (PG 62, 212).

Το έλεος του Θεού, του οποίου είναι πλήρης η γη, ενυπάρχει και μαρτυρείται από όλα τα όντα, κατά τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή, και αυτό καταυγάζει τους ανθρώπους, που έχουν ελεήμονα καρδιά. Μόνον οι σκληρόκαρδοι, με την εμμονή τους στην αμαρτία, αποστρέφονται το θείο φως και τελικά εκουσιώς επιλέγουν οι ίδιοι την κόλαση, η οποία δεν

είναι τίποτε άλλο παρά η έλλειψη της αγάπης και η στέρηση της κοινωνίας με τον ελεήμονα Θεό και με αυτούς που μετέχουν στο ανέσπερο φως του. Επειδή το κακό δεν έχει υπόσταση, αλλά υπάρχει μόνο τη προαιρέσει και ενεργεία του πράξαντος, γι' αυτό θα εξαφανισθεί κατά τη Δευτέρα Παρουσία του φιλανθρώπου Θεού, οι δε ψυχές των κολασμένων «περάσασαι τους πάντας αιώνας και μη ευρίσκουσαι στάσιν εις τον Θεό ελθείν το μη έχοντα πέρας και ούτως τη επιγνώσει ου τη μεθέξει των αγαθών απολαβείν τας δυνάμεις και εις το αρχαίον αποκατασταθήναι και μη δεχθήναι τον δημιουργόν αίτιον της αμαρτίας» (Θεοδώρου Στουδίτου, Επιστολή Γρηγορίω τέκνω, PG 99, 1501AB).

Η επιμονή του ιερού Χρυσοστόμου στην καλλιέργεια της αρετής της ελεημοσύνης προς αυτό αποβλέπει. Θεωρεί ότι αυτή είναι ο πλέον εύκολος τρόπος, ακόμη και για τους ασεβείς και αμαρτωλούς, να καταλλαγούν με τον Θεό. «Πολλήν γάρ δύναμιν έχει αυτή (η ελεημοσύνη) και άφατον. Και γαρ τω Ναβουχοδονόσορ εις παν είδος κακίας ελθόντι και πάσαν ασέβειαν επελθόντι, φησί ο Δανιήλ Βασιλεύ ... τας αμαρτίας σου εν ελεημοσύναις λύτρωσαι και τας ανομίας σου εν οικτιρμοίς πενήτων. Τι γένοιτο ταύτης ίσον φιλανθρωπίας; Μετά μύρια αμαρτήματα, μετά τοσαύτας παρανομίας επαγγέλλεται καταλλάττεσθαι τω προσκεκρουκότη, ει τοις συνδούλοις φιλανθρωπεύσεται τοις αυτού» (PG 49, 264).

Η ελεημοσύνη είναι η αρετή η οποία δίνει την παρηγορία ενώπιον του Θεού, καθόσον απελευθερώνει τον άνθρωπο από την αυτοδέσμευση στα φθαρτά υλικά αγαθά, και του ξεκαθαρίζει τον ορίζοντα για να δει που ευρίσκεται η πραγματική αξία της ανθρωπίνης υπάρξεως. Η ελεημοσύνη είναι «βασιλίς των αρετών, η ταχέως ανάγουσα εις τας αφίδας των ουρανών τους ανθρώπους, η συνήγορος η άριστη» (PG 49, 293) η «ομοίους ανθρώπους ποιούσα Θεώ» (PG 63, 223). Με τη δυναμική γλώσσα που τον διακρίνει, ο ιερός Πατήρ αναλύει την αξία της συγκεκριμένης αρετής λέγοντας χαρακτηριστικά τα εξής: «Μεγάλα τα πτερά της ελεημοσύνης, τέμνει τον αέρα, παρέρχεται τη σελήνη, υπερβαίνει τας ακτίνας του ηλίου, εις αυτάς ανέρχεται τας αφίδας των ουρανών. Αλλ' ούτ' εκεί ίσταται, αλλά και τον ουρανόν παρέρχεται, και τους δήμους των αγγέλων παρατρέχει, και τους χορούς των αρχαγγέλων, και τας ανωτέρας πάσας δυνάμεις, και αυτό παρίσταται τω θρόνω τω βασιλικώ και εξ αυτής διδάχθητι της Γραφής τούτο λεγούσης Κορνήλιε, αι προσευχαί σου και αι ελεημοσύναι σου ανέβησαν ενώπιον του Θεού». Και συνεχίζει: «Αν πολλές έχεις αμαρτίας, ελεημοσύνη δε η συνήγορος, μη φοβού, ουδεμία γαρ αυτή των άνω δυνάμεων αντιτάσσεται, [χρέος απαιτεί, ίδιον έχει χειρόγραφον μετά χείρας βαστάζουσα. Αυτού γαρ εστι του

Δεσπότου φωνή ότι, ος αν ποιήση ενί των ελαχίστων τούτων, εμοί εποίησεν. Όστε ουν όσας έχεις άλλας αμαρτίας, η ελεημοσύνη σου βαρεί τας όλας» (PG 49, 293)].

Η υπερβολική δύναμη της ελεημοσύνης οφείλεται στο γεγονός ότι παρέχει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να εξέλθει από τον ατομικισμό του και να αισθανθεί τον πλησίον του, να βιώσει τις ανάγκες του, τα προβλήματά του, να τον αγκαλιάσει ως αδελφό του.

Ο Χρυσόστομος δεν αρκείται στην απλή προσφορά χρημάτων ή άλλης βοήθειας, αλλά επιμένει κυρίως στην ευαισθησία της ψυχής, στη συμπόνια της καρδιάς. Αυτό λέει ότι θέλει και αγαπά ο Θεός. «Και ο Χριστός όταν μακαρίζει τους ελεήμονας ου τους διά χρημάτων ελεούντας μόνον, αλλά τους διά προαιρέσεως τούτο ποιούντας μακαρίζει και επαινεί» (PG 60, 595). Για ποιο λόγο; Γιατί αυτός ο οποίος έχει φιλόνητο και ελεήμονα διάθεση, εάν έχει χρήματα, θα προσφέρει, εάν δει κάποιον σε συμφορά, θα κλαύσει και θα θρηνήσει, εάν συμβεί να συναντήσει αδικούμενο, θα του συμπαρασταθεί, εάν δει κάποιον απειλούμενο, θα του προσφέρει χείρα βοήθειας, επειδή ακριβώς έχει τον θησαυρό των αγαθών, «τη φιλόνητον και ελεήμονα ψυχήν», από όπου αναβλύζουν «τα πάντα υπέρ των αδελφών» (PG 60, 595). Στην πραγματικότητα ο ιερός Χρυσόστομος αποδίδει με διαφορετικά λόγια όσα περί αγάπης προς τον πλησίον είπε ο Χριστός.

Ασφαλώς, για την πατερική θεολογία, σημασία έχει ο άνθρωπος να έχει τη διάθεση να στρέφει σε κάθε περίπτωση το πρόσωπό του προς τον αδελφό του. Εξάλλου, ο παράδεισος δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η θέα του προσώπου του Θεού. Αυτό είδε ο Μωϋσής στο όρος Σινά, αυτό είδαν ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης στο Θαβώρ, αυτό είδαν οι απόστολοι και οι μαθητές μετά την ανάσταση. Στην αντίθετη περίπτωση η κόλαση είναι η αποστροφή των προσώπων, η άρνηση της κοινωνίας με τον άλλο, η απόλυτη εσωστρέφεια, η απόρριψη της αγάπης.

Οι κολασμένοι δεν έχουν ελεήμονα καρδιά, ανεξάρτητα αν έχουν κάποιες αρετές. Χαρακτηριστικά ο ιερός Χρυσόστομος επανειλημμένα επικαλείται το παράδειγμα των πέντε μωρών παρθένων, οι οποίες υπέμειναν τον καύσωνα των πειρασμών και «κατεπάτησαν την κάμινον της ηδονής» (PG 49, 293), αλλά εμποδίσθηκαν να εισέλθουν στο νυμφώνα, επειδή ακριβώς εστερούντο της φιλαδελφείας. «Και ούτοι παρθένοι κακείναι (παρθένοι)... Πώς ούν αι μεν εισήλθον, αι δε ουκ εισήλθον; Αι μεν απάνθρωποι ήσαν, αι δε ήμεροι και φιλόνητοι» (PG 49, 268). «Ήσαν παρθένοι τω σώματι, αλλ' ουχ αγναί τη καρδιά. Αλλ' ει και μη ανήρ αυτάς διέφθειρεν, αλλ'

η ψυχή αυτών πολλήν ην εμπειλησμένης της μοιχείας, πονηρών λογισμών εις αυτάς χωρησάντων, της τε φιλοχρηματίας και ασπλαγχνίας και οργής και φθόνου και αργίας και λήθης και υπερηφάνειας λυμαινομένων πάντων την σεμνότητα της παρθενίας αυτών» (PG 49, 303). «Το πυρ», στην περίπτωση των λαμπάδων της παραβολής των παρθένων, είναι η παρθενία, ενώ το έλαιο είναι η ελεημοσύνη (PG 49, 293 και PG 48, 770).

Ερμηνεύοντας αλληγορικά ο ιερός Χρυσόστομος την έξοδο του Χριστού με τους μαθητές του στο Όρος των Ελαιών μετά το μυστικό δείπνο, αναφέρει ότι αυτό το Όρος για τους Χριστιανούς είναι «οι χείρες των πενήτων», «Εξέλθωμεν και ημείς επί τας χείρας των πενήτων. Τούτο γαρ Όρος των Ελαιών το χωρίον. Ελαίαι γαρ εισι καταπεφυτευμένοι εν τω οίκω του Θεού των πενήτων το πλήθος, αποστάζουσαι το έλαιο εν τω εκεί χρησιμεύον ημίν, ο αι πέντε παρθένοι είχαν» (PG 58,744). Στην πραγματικότητα ο ιερός Χρυσόστομος δέχεται ότι αυτό το έλαιο που αποκόμισαν με τις πράξεις ελεημοσύνης οι πέντε συνετές παρθένες είναι η Λειτουργία μετά τη Θ. Λειτουργία.

Οι έμποροι αυτού του ελέους είναι οι πτωχοί, το δε τίμημα εξαρτάται από την προαίρεση και τη δυνατότητα εκάστου. «Όσον έχεις τοσούτον αγόρασον. Έχεις οβολόν; αγόρασον τον ουρανόν...Ουκ έχεις οβολόν; ποτήριον δος ψυχρού ύδατος. Ως αν ποτίση ποτήριον ψυχρού ύδατος ένα των ελαχίστων τούτων ένεκα εμού, ου μη απολέση τον μισθόν εμπορία και πραγματεία ο ουρανός και ημείς αμελούμεν. Δος άρτον και λάβε παράδεισον δος μικρά και λάβε μέγала δος θνητά και λάβε αθάνατα δος φθαρτά και λάβε άφθαρτα» (PG 49, 294 βλ. και PG 48, 770)

Επομένως, κατά τον ιερό Χρυσόστομο, η ελεημοσύνη δεν είναι ανάλωμα και δαπάνη, αλλά στην πραγματικότητα είναι εξαγορά πολύτιμων και μειζόνων αγαθών. Προσφέρονται φθαρτά και ενδύεται ο προσφέρων περιβόλαιον αφθαρσίας, δίδεται στέγη και λαμβάνει ο παρέχων την ουράνια και μόνιμη κατοικία, παρέχει τα απολλυμένα και δέχεται τα διηνεκώς μένοντα. Τα οφέλη του ελεήμονος είναι αναφαίρετα, καθόσον αποβάλλει τα υλικά και περιβάλλεται τον θείο πλουτισμό, δηλ. τη μετοχή στην ζωή του Θεού και τη γνώση της αλήθειας, η οποία ελευθερώνει τον άνθρωπο από όλα τα πρόσκαιρα που συνθλίβουν τη ψυχή του.

Στη σημερινή καταναλωτική κοινωνία, στην οποία επλεόνασε η μοναξιά, η διδασκαλία του ιερού Χρυσοστόμου είναι προφητική. «Ότι ου χρυσίον, ουδέ μάρμαρα, ουδέ χρήματα, αλλ' ελεημοσύνη ποιεΐ (τινα) πλούσιον» (PG 55, 170). Η αγωνία ημών των εγκλωβισμένων στον προσπορισμό όλο και περισσο-

τέρων υλικών αγαθών ελέγχεται από τον ιερό Χρυσόστομο ως αντίφαση προς τον ευαγγελικό λόγο. Τα μεγέθη μεταξύ του υλικού πλούτου και του πνευματικού είναι ασύγκριτα δυσανάλογα. «Έστι πλούσιος τα πάντων αρπάζων, και έστι πλούσιος τα εαυτού τοις πένησι παρέχων. Ο μεν εν τω συνάγειν, ο δε εν τω αναλίσκειν πλουτών και ο μεν σπείρει την γην, ο δε γεωργεί τον ουρανόν. Όσον ο ουρανός της γης βελτίων, τοσούτον εκείνου, η ευπορία τούτου ασθενεστερά. [Ούτος μυρίους έχει τους εραστάς, εκείνος δε πάντας κατηγορούς και το δη θαυμαστόν, επί μεν του άρπαγος και πλεονέκτου, ου μόνον οι αδικημένοι, αλλά και οι μηδέν παθόντες κακόν μισούσιν εκείνον, ... επί δε του ελεήμονος, ου μόνον οι ελεηθέντες αλλά και οι μη ελεηθέντες φιλούσιν αυτόν» (PG 55, 503-5

04)]. Ο πνευματικός πλούτος είναι άσυλος (PG 50, 521), ενώ παράλληλα αυτός καθίσταται η ελπίδα και η ανάσα των ανθρώπων. Είναι μία οπή από την οποία προχέεται το φως του ουρανού και καταυγάζει τις ψυχές μας, γεμίζοντάς τες με αληθινή χαρά, που είναι απόρροια της αγάπης.

Ο αρχαιότερος καθηγητής του Τμήματος που με τιμά με την αποψινή τελετή, και ειδικός ερευνητής των χρυσοστομικών κειμένων, π. Θεόδωρος Ζήσης, μεταξύ άλλων αναφέρει τα εξής: «Στον οίστρο των κοινωνικών οραματισμών του, ο μέγας κοινωνικός εργάτης ο Χρυσόστομος, ονειρευόταν να επιτύχει αυτό που για λίγο διάστημα είχε κατορθωθεί στην πρώτη χριστιανική κοινότητα των Ιεροσολύμων. Βρέθηκε μπροστά στο δίλημμα, το οποίο και σήμερα απασχολεί πολλούς ... να επιβάλει δηλαδή νομοθετικά την κοινοκτημοσύνη ή να στραφεί προς την καλλιέργεια της αγάπης. Και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο μόνος τρόπος επιτυχίας αυτού του οραματισμού ήταν η καλλιέργεια της αγάπης «Ειπέ δε μοι, η αγάπη την ακτημοσύνην έτεκεν ή η ακτημοσύνη την αγάπην; Εμοί δε δοκεί η αγάπη την ακτημοσύνην»(PG 60, 96).

Η Εκκλησία είναι η πνευματική δύναμη που αποβλέπει στη μεταμόρφωση του κόσμου, υπό την προϋπόθεση της ελεύθερης συγκατάθεσης και συμμόρφωσης των ανθρώπων στο κήρυγμά της. Η Ανατολή δεν διακήρυξε ούτε ενήργησε κατά το «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα», γιατί θεμελιώδης θεολογική αρχή είναι ο σεβασμός στην ελευθερία των ανθρώπων. Παρά ταύτα, όταν οι πατέρες έβλεπαν ότι οι άνθρωποι, και ιδιαίτερα οι άρχοντες, εκδηλώνονταν με βάνουσο τρόπο προς τους συνανθρώπους τους ή τους αδικούσαν, ο λόγος τους μετατρέποταν με παρηγορία σε έλεγχο. Πόσες φορές ο ιερός Χρυσόστομος δεν ήλεγξε τους πλουσίους και τους άρχοντες που καταπίεζαν ή εκμεταλλεύονταν ταλαίπωρους ανθρώπους; Αν θέλει κάποιος να παραθέσει παραδείγ-

ματα από τα έργα του συγκεκριμένου πατρός μπορεί να συντάξει ολόκληρη μονογραφία. Ο ελεγκτικός λόγος του πατρός είναι έκτοτε ένα παράδειγμα για όλες τις γενεές των πιστών και ιδιαίτερα των ποιμένων. Θα αναφέρω ένα μόνο παράδειγμα: ο άγιος Κύριλλος Φιλεώτης, ο πνευματικός πατέρας του αυτοκράτορα Αλεξίου Α΄ Κομνηνού, που σε όλη την ζωή του αναλώθηκε σε έργα φιλανθρωπίας και στήριξης των πτωχών, όταν άκουσε ότι ο στρατοπεδάρχης του αυτοκράτορα στην Κύπρο Ευμάθιος Φιλοκάλλης επιδόθηκε σε εύκολο πλουτισμό σε βάρος των Κυπρίων, τον ήλεγξε με δριμύτητα και του τόνισε ότι πρέπει να χειρίζεται την εξουσία καθώς επιτάσσουν οι εκκλησιαστικοί και οι πολιτικοί νόμοι.

Αγαπητοί εν Χριστώ αδελφοί, κυρίες και κύριοι, προσφιλείς μου φοιτητές και φοιτήτριες,

Η πολιτική φιλοσοφία των Βυζαντινών ήταν θεμελιωμένη και στην πατερική θεολογία. Η επίγειος πολιτεία είχε ως αρχέτυπη εικόνα την επουράνια, ενώ ο αυτοκράτορας ήταν εις τύπον του παμβασιλέως Χριστού, γι' αυτό όφειλε να τον μιμείται, να ήταν δηλαδή φιλάνθρωπος, δίκαιος, ελεήμων, ενεργών τα πάντα ως κατενώπιον Θεού Παντοκράτορας, προς τον οποίο ήθελε αποδώσει λόγο κατά την ημέρα της κρίσεως. Ασφαλώς αυτή η φιλοσοφία είναι προέκταση της θεολογίας του αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτη, όπως αυτή διατυπώνεται στα δύο έργα του: «Περί Ουρανίου Ιεραρχίας» και «Περί Εκκλησιαστικής Ιεραρχίας». Έτσι ο πολιτικός άρχοντας, επιφοτισμένος με την ευθύνη να ενεργεί, όπως ο Χριστός, κατά το σχέδιο της θ. Οικονομίας, σε συνεργία με την Εκκλησία πρωτοπορούσε σε έργα φιλανθρωπίας. Οργάνωναν από κοινού νοσοκομεία, ξενώνες, πτωχοτροφεία, γηροκομεία, ορφανοτροφεία και κάθε άλλο είδος ευαγούς ιδρύματος που θα ανακούφιζε τον πάσχοντα λαό. Ο Κεκαυμένος αναφερόμενος προς τον αυτοκράτορα τον συμβουλεύει «έστω η επιμέλειά σου εις το ορφανοτροφείον και χήραν τρέφειν και εις νοσοκομεία και ανάρρυσιν αιχμαλώτων και εις το ειρηνεύειν και αδυνάτων προϊστασθαι» (Στρατηγικόν, σ. 52). Η αυτοκρατορική εξουσία και σε θεσμικό επίπεδο πρότασε τις αρχές που αναφέραμε προηγουμένως και ως διδασκαλία του ιερού Χρυσόστομου. Ο Ιουστινιανός στο προοίμιο της 163ης Νεαράς του επισημαίνει: «Μέγιστα των εν ανθρώποις εστίν αγαθά δικαιοσύνη τε και φιλανθρωπία.... Ταύτα την βασιλείαν έδει κοσμείν και ασφαλώς και το πολίτευμα διασώζειν και τον ανθρώπινον καλώς διακυβερνάν βίον». Πολλά από τα φιλανθρωπικά ιδρύματα των βυζαντινών ήταν για την εποχή τους, αλλά ακόμα και σήμερα, πρωτοποριακά. Αναφέρω ένα μόνο παράδειγμα: το νοσοκομείο που λειτουργούσε υπό την ευθύνη της μονής Παντοκράτορας στην Κωνστα-

ντινούπολη και η οποία ανοικοδομήθηκε από την οικογένεια των Κομνηνών, που, όπως ελέχθη, ήταν και οι κτήτορες της Μονής μας. Κατά το Τυπικό λειτουργίας αυτού του νοσοκομείου, το οποίο ήταν πανεπιστημιακό, δηλαδή λειτουργούσε ως Ιατρική Σχολή, έχοντας φοιτητές και φοιτήτριες, οι ασθενείς όχι μόνο δέχονταν τη φροντίδα τελείως δωρεάν, αλλά ελάμβαναν και χρήματα για να αισθάνονται αξιοπρέπεια, ενώ οι ιατροί ήταν υποχρεωμένοι να φροντίζουν τους ασθενείς με όλες τις δυνάμεις τους, χωρίς να απαιτούν χρήματα, επί ποινή απολύσεως. Στην ίδια μονή, όπου ένας από τους τρεις ναούς της ήταν αφιερωμένος στην Παναγία Ελεούσα, υπήρχε και πανδοχείο, γηροκομείο, καθώς και σπουδαία βιβλιοθήκη. Αν η Εκκλησία σήμερα επιθυμεί να ισχυροποιήσει τον ποιμαντικό της λόγο, καλό θα ήταν να μελετήσει ξανά την κοινωνική πρόνοια και τον πολιτισμό των βυζαντινών.

Μου παρέχει ιδιαίτερη χαρά το γεγονός ότι δέχομαι αυτή την τιμή από τη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, η οποία επί χρόνια τώρα πρωτοστατεί στην προβολή της πατερικής θεολογίας. Σε διεθνές επίπεδο έχει αναγνωρισθεί ότι ο πατερικός λόγος είναι πρωτοποριακός, δυναμικός, ουσιαστικός, καθώς δίνει αυτό που χρειάζεται ο σύγχρονος άνθρωπος για να ζήσει ελεύθερα μια αληθινή πνευματική κατάσταση. Αυτήν τη θεολογία με τις ταπεινές του δυνάμεις προσπαθεί να προβάλλει και το Κέντρο Μελετών της Μονής Κύκκου, εκδίδοντας πατερικά κείμενα και σχετικές μελέτες.

Πρόσφατα στη Θεσσαλονίκη, καθηγητές κυρίως της Θεολογικής και Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, εξέδωσαν κριτικά σε έξι ογκώδεις τόμους τα έργα του σπουδαιότερου βυζαντινού Κυπρίου πατρός της Εκκλησίας, του αγίου Νεοφύτου του Εγκλειστού. Πρόκειται για μία επαινετή εργασία, η οποία προβάλλει και τη συμβολή της Κύπρου στην πατερική θεολογία. Ο Νεόφυτος ο Έγκλειστος, τιμούσε ιδιαίτερα τον ιερό Χρυσόστομο, αναγνωρίζοντάς τον ως τον μεγάλο διδάσκαλο της φιλανθρωπίας και της ελεημοσύνης, γι'

αυτό και τον επαινεί:

«Χαίροις, πάτερ Χρυσόστομε, ως της ελεημοσύνης εισηγητής, ως της πλεονεξίας αντίπαλος και αδικουμένων επίκουρος.»

Χαίροις, πάτερ Χρυσόστομε, ως πενήτων η χορηγία, ως των πεινώντων τροφεύς και ως των γυμνών σκεπαστής.»

Αυτός ο έπαινος ανήκει και σε όλους τους αφανείς διακόνους της φιλανθρωπίας, οι οποίοι κατόνησαν και έκαναν πράξη το «μακάριόν εστι μάλλον διδόναι ή λαμβάνειν» (Πράξ. 20, 35). ■